

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СПРОЩЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ

**Матеріали
науково-практичної конференції**

***5 травня 2025 року
м. Одеса***

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Неллі Юріївни Голубевої

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.919.(477)(062)

H727

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

У збірці матеріалів науково-практичної конференції представлено тези доповідей науковців, що висвітлюють актуальні питання новел цивільного процесуального законодавства, зокрема інституту спрощеного провадження як ефективного механізму вирішення нескладних цивільних справ. У доповідях науковців обґрунтовано доцільність спрощеної процедури розгляду, що дозволяє забезпечити оперативність та економічність судового процесу. Особлива увага приділена критеріям віднесення справ до спрощеного провадження, правовим гарантіям учасників процесу, а також окреслено напрями подальшого вдосконалення законодавства з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у межах цивільної юрисдикції.

Укладачі:

Н. Ю. Голубєва — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

І. А. Яніцька — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. В. Сатановська — аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Друкуються за рішенням кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія» (*протокол № 10 від 23.05.2025 р.*)

ЗМІСТ

<i>Вступне слово</i>	3
----------------------------	---

Секція 1

ОПТИМІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ЗАГАЛЬНІ НАРИСИ. СПРОЩЕНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Голубєва Неллі Юріївна

Оптимізація цивільного судочинства: шляхи та перспективи	8
--	---

Андронов Ігор Володимирович

Спрошене позовне провадження в контексті оптимізації цивільного судочинства України	11
--	----

Бобрик Володимир Іванович

Спрошене позовне провадження в інстанційному вимірі	14
---	----

Гусаров Костянтин Володимирович

Особливості інстанційного перегляду судових рішень, ухвалених у спрощеному провадженні	17
---	----

Заїка Юрій Олександрович

Суддівський розсуд як складова справедливості судового рішення у спрощеному провадженні	19
--	----

Кройтор Володимир Андрійович

Запровадження спрощених процедур у цивільному судочинстві задля ефективного здійснення правосуддя в цивільних справах	22
---	----

Боровська Ірина Анатоліївна

Окремі аспекти удосконалення спрощених процедур у цивільному судочинстві України	29
---	----

Бут Ілля Олександрович

Провадження у справах про відшкодування судових витрат: вітчизняний та іноземний досвід	33
--	----

Дрогозюк Крістіна Борисівна

Розгляд трудових спорів у спрощеному порядку в цивільному процесі під час дії воєнного стану в Україні	38
---	----

Кондрат'єва Людмила Анатоліївна

Загальні та спеціальні ознаки спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві	41
--	----

Список використаних джерел

1. Спільні мінімальні стандарти цивільного процесу в ЄС. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b5d7facb-b36f-437f-af56-0f65cf217af9/content> С. 86 (дата звернення — 24.04.2025).
2. Cappelletti M. Garth B. Access to Justice: The Worldwide Movement to Make Rights Effective: A General Report. Access to Justice. Milan. 1979. Vol. 1. 1023 p.
3. Ткачук О. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві : монографія. Харків : Право, 2016. 600 с.
4. Regulation (EC) No 861/2007 of the of 11 July 2007 creating a European Small Claims Procedure. Mode of access. URL : http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/protection_of_consumers/116028_en.htm (дата звернення — 24.04.2025).
5. Угриновська О., Гембара Г. Спрошене позовне провадження законодавча регламентація та проблеми судової практики. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 85—89.
6. Боровська І. А. Особливості процесуальної форми спрощеного позовного провадження у цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Серія Право. Вип. 65. С. 90—97.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення — 24.04.2025).
8. Бобрик В. І. Диференціація цивільного судочинства методологія, стан і перспективи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 636 с.

Бут Ілля Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ СУДОВИХ ВИТРАТ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Згідно з ч. 8 ст. 141 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК) розмір витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, встановлюється судом на підставі поданих сторонами доказів (договорів, рахунків тощо). Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. Таким чином, законодавство дає можливість учаснику справи надати до-

кази понесених витрат навіть після винесення судового рішення, що породжує необхідність ухвалення додаткового рішення у справі. Що формує два процесуальні порядки вирішення питання про розподіл судових витрат: одночасно із винесенням рішення у справі та шляхом винесення додаткового рішення учасника справи.

Відшкодування судових витрат за додатковим рішенням ускладнює судовий процес: протилежній стороні мають бути надані докази на підтвердження витрат задля можливості викласти власну позицію щодо їх розміру (заявити про зменшення розміру витрат, поставити під сумнів реальність та доведеність факту їх понесення, співмірності тощо). Паралельно із вирішенням питання починає перебіг строк на апеляційне оскарження судового рішення, відтак у разі подачі апеляційної скарги нерідко виникає ситуація, коли суд першої інстанції не може направити справу до апеляційного суду, оскільки додаткове рішення ще не винесено.

Асоціація правників України розробила власні пропозиції щодо відшкодування судових витрат, за якими докази понесення витрат, пов'язаних з розглядом справи, подаються до суду першої інстанції, яким винесено рішення у справі, протягом 30 днів з моменту набрання таким рішенням законної сили, а у випадку відкриття по справі апеляційного, касаційного провадження, розподіл судом витрат пов'язаних з розглядом справи відкладається на час здійснення апеляційного, касаційного перегляду справи. Понесені учасниками справи в суді апеляційної, касаційної інстанції витрати пов'язані з розглядом справи подаються до суду першої інстанції [1].

Не зважаючи на те, що існуюча процедура, на наш погляд, не є оптимальною та не сприяє процесуальній економії, законопроект № 13192 від 18 квітня 2025 року передбачає зміну порядку розгляду питання про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу, пропонуючи зміни до ч. 2 ст. 246 ЦПК України. Автори законопроекту пояснюють необхідність змін тим, що процедура винесення додаткового рішення призводить до надмірного використання судових ресурсів, ускладнення процесу, затягування строків розгляду справ, а також до нових витрат сторін, тому пропонується деталізувати порядок ухвалення додаткового рішення, який застосовуватиметься і для розподілу судових витрат, за яким розгляд судом заяви про винесення додаткового судового рішення здійснюється без виклику заявника та інших учасників справи. І лише у разі необхідності суд може викликати сторони або інших учасників справи в судові засідання, чим забезпечується реалізація права учасників справи на надання пояснень та висловлення своєї позиції, що здійснюється у письмовій формі [2].

За законодавством деяких країн допускаються випадки, коли витрати, понесені у справі, можуть бути заявлені в цій же справі або сто-

рони можуть вимагати їх стягнути окремо в іншому судовому процесі. Хоча, очевидно, вимога про відшкодування витрат після завершення судового розгляду, в якому вони були понесені, не надто є складною, порушення нового судового розгляду визначає початок усього процесуального механізму, пов'язаного з будь-яким судовим розглядом. Наприклад, за ЦПК Румунії сторона, яка вимагає відшкодування судових витрат, повинна довести їх існування та розмір не пізніше закінчення дебатів по суті справи, однак у доктрині та судовій практиці визнано, що судові витрати можуть бути витребувані в новому розгляді справи [3; 4, с. 30].

Діаметрально протилежні підходи до стягнення судових витрат склалися в країнах загального права. Суди Англії та Уельсу мають широку дискрецію щодо стягнення судових витрат: суд може винести постанову про судові витрати на будь-якій стадії розгляду справи, однак для визначення розміру витрат має керуватися низкою критеріїв для їх стягнення (пропорційність, доцільність, поведінку сторони тощо). За загальним правилом суд повинен провести загальну оцінку судових витрат після завершення судового розгляду справи, яка розглядалася у прискореному порядку, і в цьому випадку постановою стосується судових витрат за всім позовом; чи після завершення будь-якого іншого слухання, яке тривало не більше одного дня, і в такому разі постановою стосується витрат на розгляд заяви або питання, до якого стосувалося слухання. Якщо це слухання вирішує позов, постановою може стосуватися витрат всієї справи [5]. А якщо суд не вирішив питання витрат, вважається, що вони відшкодуванню не підлягатимуть. Як зазначає Н. Ю. Голубєва, «у Великобританії спори про правильне визначення розміру судових витрат, умови й порядок їх відшкодування складають окрему категорію справ, які вирішуються суддями (*cost judges*), які спеціалізуються саме на таких справах. Справи у спорах про судові витрати у великих юридичних фірмах ведуться також спеціальними юристами» [6, с. 44].

Натомість у США сторони судового процесу самостійно несуть тягар оплати послуг власних адвокатів, оскільки компенсацію витрат законом не передбачено, крім випадків, якщо така можливість не обумовлена договором чи іншим законом (наприклад, у Каліфорнії такі правила передбачені законом про захист прав споживачів чи Сімейним кодексом).

Практичним є законодавчий досвід Латвії: за ЦПК Латвії зберігається можливість винесення додаткового рішення щодо судових витрат, однак за загальним правилом їхня сума одразу визначається судовим рішенням. Завдяки тому, що ЦПК Латвії встановлено диференційовані граничні суми компенсації витрат на правову допомогу, це спрощує для суду вирішення питання щодо їх відшкодування:

а) у справах з ціною позову до 8500 євро — у їх фактичному розмірі, проте не більше 30 % від задоволеної частини позовних вимог;

б) у немайнових спорах та справах з ціною позову до 57 000 євро — не більше 2850 євро, а у немайнових спорах, які суд визнав складними, — не більше 4275 євро;

в) у спорах з ціною позову понад 57 001 євро — не більше 5 % від задоволеної частини позовних вимог.

Граничні суми включають як вже понесені витрати, так і підтверджені майбутні платежі, однак якщо позов розглядався лише в суді першої інстанції, відшкодовувані витрати на оплату послуг адвоката не можуть перевищувати 50 відсотків максимального розміру відшкодування. Суд може визначити менший розмір відшкодовуваних витрат на оплату послуг адвоката, враховуючи принципи справедливості та пропорційності, а також оцінюючи об'єктивні обставини, пов'язані зі справою, зокрема ступінь складності та обсяг справи, кількість судових засідань під час розгляду справи та суд, в якому розглядається позов [7].

За ЦПК Польщі суд вирішує питання судових витрат у рішенні, яким завершується розгляд справи, або в додатковому рішенні. Однак суд може встановити лише принципи розподілу судових витрат між сторонами, залишаючи детальний розрахунок секретарю судового засідання: в такому випадку після набрання рішення законної сили судовий секретар здійснює детальний розрахунок судових витрат. Суд апеляційної інстанції, скасовуючи оскаржене рішення та повертаючи справу до суду першої інстанції для повторного розгляду, залишає на розсуд цього суду питання про судові витрати апеляційної інстанції [8].

Порівнюючи вітчизняне регулювання та деякі приклади з іноземного досвіду, з погляду перебігу судового процесу, очевидно, було б краще, щоб сторони вимагали відшкодування витрат у провадженні тієї інстанції, в якій вони були понесені, враховуючи, що суддя у справі безпосередньо знає усі аспекти спору, що дозволить суду належним чином визначити відповідність судових витрат критеріям реальності та співмірності. Крім цього, це розвантажує суд від фактично нових судових проваджень (які формально залишатимуться продовженням судової процедури в тій самій справі), особливо якщо мова йде про розподіл судом першої інстанції судових витрат після апеляційного та касаційного розгляду.

Враховуючи динаміку цивільного судочинства, доцільним буде навпаки, обмежити сторону у строках надання доказів на підтвердження судових витрат, в тому числі й на правничу допомогу, обмеживши їх закінченням судових дебатів. А враховуючи, що у справах спрощеного позовного провадження судові дебати не проводяться —

до закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами. В більшості випадків понесені судові витрати вже відомі стороні, однак судова практика також допускає і можливість відшкодування судових витрат, що пов'язані із розглядом справи та неминуче будуть понесені у майбутньому (наприклад, «гонорар успіху»), а відтак зволікання із поданням доказів на підтвердження понесення судових витрат має тягнути негативні наслідки для сторони, що їх заявляє. Однак оскільки строк подання доказів є процесуальним, за наявності об'єктивної неможливості подання доказів на підтвердження витрат, він може бути поновлений у загальному порядку.

Для чого пропонується викласти абз. 2 ч. 8 ст. 141 України в наступній редакції: «Такі докази подаються до закінчення судових дебатів у справі, а якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження — до закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами».

Список використаних джерел

1. Правники обговорили вдосконалення процесуальних норм щодо відшкодування судових витрат. *Асоціація правників України*. URL: <https://uba.ua/ukr/news/vdoskonalennja-procesualnikh-norm-shhodo-vdshkoduvannja-sudovikh-vitrat>.
2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення порядку розподілу судових витрат та судового збору № 13192 від 18.04.2025 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56218>.
3. LEGE nr. 134 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă. Monitorul Oficial nr. 545 din 3 august 2012. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/140265>.
4. Coman G. The Procedure of Reimbursement of the Costs Incurred in a Trial, in A Subsequent Trial. *LESIJ-Lex ET Scientia International Journal*. 2022. 29(1). P. 30—35. URL: https://lexetscientia.univnt.ro/download/2022_XXIX_1_3_LESIJ.pdf.
5. Civil Procedure Rules 1998 No. 3132 (L. 17). URL: <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part-44-general-rules-about-costs>.
6. Голубева Н. Ю. Судові витрати : науково-практичний посібник. Одеса : Фенікс, 2020. 120 с.
7. Civilprocesa likums. Latvijas Vēstnesis. 326/330, 03.11.1998. URL: <https://likumi.lv/ta/id/50500>.
8. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640430296/U/D19640296Lj.pdf>.